

Lou OSBORN

DIMITRI ZUFFEREY

PALKKA-ARMEIJA WAGNERIN IMPERIUMI

Minerva

PALKKA-ARMEIJA WAGNERIN IMPERIUMI

LOU OSBORN
DIMITRI ZUFFEREY

PALKKA-ARMEIJA
WAGNERIN
IMPERIUMI

Ranskan kielestä suomentanut
Susanna Tuomi-Giddings

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

Ranskankielinen alkuperäisteos:

Wagner – Enquête au cœur du système Prigojine

Copyright © Éditions du Faubourg, 2023

This edition published by arrangement with Éditions du Faubourg in conjunction with their duly appointed agents Agence Deborah Druba, Paris, France and Susanne Theune (ST&A Literary Agency). All rights reserved.

Teos on suomennettu kirjan helmikuussa ja maaliskuussa 2024 päivitetystä käsikirjoituksesta.

© Minerva Kustannus, 2024

www.minervakustannus.fi

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Suomennos: Susanna Tuomi-Giddings

Prologissa sivulla 28 sitaatti Leo Tolstoin *Sodasta ja rauhasta*, suom. Rob A. Seppänen.

Sivulla 374 sitaatti Nietzschen teoksesta *Wagnerin tapaus: musikaningin ongelma*, suom. Risto Korkea-Aho.

Sivulla 371 sitaatti Giuliano da Empolin romaanista *Kremlin velho*, suom. Lauri Kaila Holma.

Kansi: Justine Florio / Taittopalvelu Yliveto Oy

Graafinen suunnittelu ja taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-410-181-3

Painettu EU:ssa

KIRJAN LÄHTEISTÄ

Kirjan lähteisiin pääsee tutustumaan poikkeuksellisesti vain tämän verkkosivun ja/tai QR-koodin kautta:

<https://editionsdufaubourg.fr/notes-de-bas-de-page-de-wagner-enquete-au-coeur-du-systeme-prigojine>

Suomenkielisen laitoksen kustantaja päätyi noudattamaan ranskalaisen kustantajan ratkaisua, vaikka kyseinen verkkosivu on pelkästään ranskankielinen. Syynä on se, että lähteitä on huomattavan paljon ja lähdeluetteloa päivitetään myös kirjan julkaisemisen jälkeen. Lähes kaikki lähteet ovat sähköisiä: linkit johdattavat verkkosivuille, arkistoituihin somepostauksiin, sähköisessä muodossa julkaistuihin artikkeleihin, asiakirjoihin sekä kuva- ja videomateriaaleihin.

Ohjeita lähdeluettelon käyttöön

Lähdeluettelossa on erotettu omiksi ryhmikseen viralliset asiakirjat, lehdistötiedotteet, sosiaalisen median julkaisut, tieteelliset artikkelit, dokumenttiohjelmat, kirjallisuus sekä lehtiartikkelit, blogit ja kansalaisjärjestöjen julkaisemat tekstit. Alla on luettelo lähdeluettelon osien suomenkielisistä nimistä ja esimerkkejä siitä, miten lähteet löytyvät lähdeluettelosta.

Documents officiels = Viralliset asiakirjat

Entreprises = Liikeyritykset

États-Unis = Yhdysvallat

France = Ranska

ONU = YK

Russie = Venäjä

Suisse = Sveitsi

Ukraine = Ukraina

Union européenne = Euroopan unioni

Communiqué de presse = Lehdistötiedotteet

Post réseaux sociaux = Sosiaalisen median julkaisut

Études et rapports académiques = Tieteelliset artikkelit

Documentaires = Dokumenttiohjelmat

Ouvrages = Kirjallisuus

Presse, Blogs, Articles d'ONG = Lehtiartikkelit, blogit, kansalaisjärjestöjen julkaisemat tekstit luetteloituina kielen mukaan:

Allemand = saksa

Anglais = englanti

Arabe = arabia

Espagnol = espanja

Français = ranska

Lähteitä on kätevin etsiä Find-komentoa käyttämällä

Ensimmäisessä alaviitteessä mainittu lähde ”Julia Steers (11.5.2022)” löytyy kohdasta ”Presse, Blogs, Articles d’ONG” (Lehtiartikkelit, blogit, kansalaisjärjestöjen julkaisemat tekstit). Tekijän nimestä voi päätellä, että artikkeli löytyy alaotsikon ”Anglais” (englanti) alta.

Viitteen 27 ”Conseil des droits de l’homme – YK:n ihmisoikeusneuvosto (7.12.2023)” lähde löytyy otsikon ”Documents officiels” (Viralliset asiakirjat) alta kohdasta ”ONU” (YK).

Viitteen 160 ”КИБЕР ФРОНТ Z, Telegram (23.11.2022)” lähde löytyy otsikon ”Post réseaux sociaux” (Sosiaalisen median julkaisut) alta kohdasta ”Telegram”.

Toisin kuin muualla kirjassa, venäläisiä erisnimiä ei ole lähdeviitteissä translitteroitu suomalaisittain, vaan ne on jätetty samaan asuun, jossa ne lähteissä esiintyvät.

Tekijöiden lähdeluettelon alussa esittämät varaukset:

- Kaikki linkit artikkeleihin johdattavat arkistoiduille sivuille.
- Facebook-linkkien arkistoitujen versioiden lataaminen voi hidastaa selainta ja niiden lataaminen voi kestää pitkään.
- Sosiaalisten medioiden viestien julkaisuajat eivät aikavyöhykkeiden takia ole aina samat kuin lähdeluettelossa mainitut.
- Osa artikkeleista on maksullisia tai niiden lukemiseen vaaditaan voimassa oleva tilaus.

Lähdeluettelon julkaisun jälkeen jotkin linkeistä ovat saattaneet poistua käytöstä. Jos jokin URL ei toimi, ilmoittakaa siitä ranskalaiselle kustantajalle, jotta he voivat pitää lähdeluetteloa ajan tasalla: contact@editionsdufaubourg.fr.

SISÄLLYS

ESIPUHE: Mikä Wagner oikein on?	15
PROLOGI: Wagnerin sielunmessu	23
JOHDANTO	35
• Avoimista lähteistä tutkimusmateriaalina	39
• Kansalaisyhteiskunnan vastaisku	44
• Putinin varjoarmeija päivänvaloon	47
OSA I WAGNERIN BRÄNDI ELI UUSI VENÄLÄINEN LIIKETOIMINTAMALLI	51
LUKU 1: Venäläiset palkkasotilaat ja uskottava kiistettävyys	57
• Venäläiset (jokseenkin) yksityiset sotilasalan yritykset	65
• Imperialistinen ideologia ja kansallismieliset taistelijat	82
LUKU 2: Kokista <i>condottiereksi</i> : Jevgeni Prigožinin kummallinen kohtalo	93
• Kokki ansaitsee tähtensä	102
LUKU 3: Wagner-myytin tukijalat	107
• Myytti muotoutuu	110

• Myyttisiä hahmoja ja pyhiä sääntöjä	114
• Terrorin kasvot	117
• Wagnerin estetiikka	123
LUKU 4: Sumuisen galaksin selkäranka	127
• GRU:n naapurina	129
• Aikataulu kuin ministerillä – valtion suojeluksessa oleva henkilö	130
• Venäläiset ”asiantuntijat”: totuus löytyy yksityiskohdista	134
• Teknologian tuottama sato	136
LUKU 5: Kenraaliharjoitus Donbasissa	139
• Rusitš, erikoisjoukot	145
• Iskujoukot	154
LUKU 6: Prigožinin vaikuttajavelhot	159
• Propagandakoneisto	160
• Kremlin kynsissä	164
• Manipulointirytykset Yhdysvalloissa	166
• Politologit Afrikassa: <i>MAD MEN</i> maanosaa valloittamassa	169
• Libyan tapaus	170
• Radio Prigožin	173
• Panafrikkalaisen aatteen kannattajat Sotšissa	176
• Vaikutuskampanjat Wagnerin ja Venäjän intressien edistämiseksi	182
• Kaaoksen kylväjät	185
• <i>Wagnerverse</i> eli miten tavaramerkki luodaan	190
• Mikään ei häviä vaan kaikki muuttuu	193

OSA II

MAAILMAA

VALLOITTAMASSA..... 197

LUKU 1: Konsepti myytävänä: Deir ez-Zorin taistelu 201

- Seuraava päivä 203
- Henki alttiiksi öljyn takia..... 207
- Wagnerilaiset nuolevat haavojaan..... 210
- Maailmanvalloitus..... 215

LUKU 2: Saapuminen Afrikkaan – marssi Tripoliin 219

- Ensimmäiset taistelut 221
- Tarvitaan syyrialaisvahvistuksia..... 224

LUKU 3: Khartumin kultaharkot..... 233

LUKU 4: Keski-Afrikan tasavalta

Wagnerin koelaboratoriona 241

- Keski-Afrikan tasavallasta Venäjän siirtomaa 244

LUKU 5: Mosambik, tarina katastrofista 251

LUKU 6: Wagner hivuttautuu Maliin..... 259

- Oma etu edellä..... 262

LUKU 7: Aseet ja valeuutiset nakertavat

Sahelia pala palalta 273

- Burkina Fason iltahämärä 275
- Tehokas huhumylly 280
- Tšadin ovea kolkuttelemassa..... 283

OSA III FRANKENSTEIN – VENÄJÄN UUSI PROMETHEUS... 289

LUKU 1: Hirviö täyttää taskunsa	293
• Afrikan ja Lähi-idän rikkaudet maksusuorituksina.....	295
• Kaikki irti Keski-Afrikasta	301
• Metsien hävitys.....	306
• Keski-Afrikan teollisuus venäläisten kontrollissa.....	310
LUKU 2: Karhu ja hirviö taistelevat Ukrainassa	317
• Erikoisoperaatio: Wagner sodan kärkijoukoissa	319
• Vangit tykinruokana	328
LUKU 3: Vientituote – venäläiset palkka-armeijat	337
• Ukraina on täydellinen koemaasto testata palkka-armeijoita... ..	338
• Venäläiset palkkasotilaat Latinalaisessa Amerikassa	340
LUKU 4: Julmuuksia julmuuksien perään	345
• Lehdistön murha	346
• Ensimmäinen sotarikos al-Chaerissa.....	349
• Keski-Afrikan hirmutyöt.....	352
• Malin joukkomurhat	354
LUKU 5: Historia pakottaa länsimaat avaamaan silmänsä ..	361
LOPUKSI: "Don Prigožin": venäläisen tragedian viimeinen kohtaous?	369
KIITOKSET	375
HAKEMISTO	377

*”Nimittäkää meitä Wagneriksi, Mozartiksi, Schubertiksi,
Chopiniksi tai vaikka Stravinskiksi. Se ei muuta mitään.
Me olemme ja pysymme venäläisinä kouluttajina, joiden
tavoitteena on auttaa apua tarvitsevia maita.”*

Vitali Perfilev¹

¹ Perfilev on entinen muukalaislegioonalainen, joka toimii Keski-Afrikan tasavallassa Wagnerin edustajana ja presidentti Touadéran neuvonantajana. Ks. verkossa oleva lähdeluettelo, Julia Steers (11.5.2022).

• **ESIPUHE** •

MIKÄ WAGNER OIKEIN ON?

Wagner-ryhmän johtajaa Jevgeni Prigožinia käsittelevissä lehti-jutuissa oli pitkään kuvituksena otos hänen Pietarin-vuosiltaan, jolloin hän sai lisänimen ”Putinin kokki”. Siinä tuleva sotapäällikkö esittelee lähes liehakoivasti ruoka-annosta arvovieraalleen Vladimir Putinille. Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24. helmikuuta 2022 Prigožin alkoi näkyä uutiskuvissa erinäköisenä: luotiliiveissä, kalašnikovin patruunavyöt rinnalla ja kypärä päässä. Oli toisenlaisten keitosten vuoro.

Wagner-ryhmästä ja sen johtajasta on uutisoitu nyt hiukan yli kymmenen vuotta. Aluksi Prigožinin vaikutusvaltaa aliarvioitiin (”kokki”) ja sitten ehkä yliarvioitiin (”vallankaappaja”). Hän tuli tunnetuksi ensin disinformaatiota levittävistä trollitehtaista, sitten Lähi-idän ja Afrikan palkkasotilas- ja kaivostoiminnasta ja lopulta Ukrainan sodasta, ennen kaikkea armottomasta Bahmutin taistelusta. Vielä päivää ennen kohtalokasta päätöstä hyökätä Ukrainaan Vladimir Putin väitti Kremlissä presidentti Emmanuel Macronille ja kansainväliselle lehdistölle, ettei hänellä ollut Wagner-ryhmän kanssa mitään tekemistä. Kaikki päättyi elokuun 2023 lento-turmaan, jota edelsi kesäkuun kapinamarssi Moskovaan.

Mikä Wagner oikein on? Miten saada tolkkua loputtomasta määrästä informaatiota, josta suurin osa on valheellista, vääristelyä, manipuloitua tai salaista? Panokset ovat korkeat: Ukrainan sodan alku ja sodat vaikutusvallasta Sahelin alueella ja Keski-Afrikassa osoittavat, että Wagner on globaalissa pelissä tärkeä

tekijä. Mutta käsitämmekö me, mistä pelissä on kyse? Millä säännöillä sitä pelataan? Ja varsinkin, miten siinä voi pärjätä?

Ymmärrettävästi on ollut melkoinen haaste päästä perille Wagnerin kaltaisesta hämärästä organisaatiosta, jolla ei pitkään ollut edes osoitetta Venäjällä ja jonka olemassaolon viranomaiset kielsivät. Keski-Afrikan tasavallassa kolme venäläistä toimittajaa maksoi vuonna 2020 hengellään siitä, että halusivat tietää liikaa. Heidän tilalleen on astunut sittemmin muita, jotka ovat perehtyneet aiheeseen, kaivaneet esiin tietoja, haastatelleet Wagnerista karanneita ja raottaneet julkisivua.

Tässä kirjassa on päästy uuden tutkimustekniikan ansiosta vielä pidemmälle. OSINT eli *Open Source Intelligence* tarkoittaa, että tiedonhakuun käytetään julkisia tai muuten avoimesti saatavilla olevia lähteitä. Suosituksi nousseen työtavan on mahdollistanut tekninen kehitys ja pääsy käsiksi dataan, joka on aiemmin ollut ”suljettua”. OSINT on laajentanut toimittajien ja tutkijoiden toiminta-aluetta.

Julkisesti saatavilla olleiden satelliittikuvien ansiosta *New York Timesin* toimittajat pystyivät esimerkiksi keväällä 2022 kiistattomasti osoittamaan, että Butšassa Kiovan lähellä tosiaan lojui kaduilla ruumiita ennen Venäjän joukkojen lähtöä, toisin kuin Kremlissä väitettiin. Muistan, kun olin 1980-luvun alussa töissä *Libération*-lehdessä, ja me jahtasimme tietoja Tšadissa ranskalaisia joukkoja vastaan taistelevan Gaddafin armeijan liikkeistä. Päätoimittaja Serge July tokaisi toimituskokouksessa: ”Jonain päivänä meillä vielä on oma satelliitti...”, ja kaikki purskahtivat nauruun. Vuonna 2022 kukaan ei enää nauranut, kun *New York Times* paljasti näiden uusien lähteiden ansiosta ratkaisevaa tietoa Ukrainan sodasta.

OSINT:n ansiosta tämän kirjan kirjoittajien on ollut mahdollista vertailla tietoja, yhdistellä eri lähteistä kerättyä julkista aineistoa

ja paljastaa aiemmin näkymättömiin jäänyttä tai salaista dataa, toisin sanoen hyödyntää kaikkea sitä, mitä digitalisoitu maailma tarjoaa tahattomasti tai tarkoituksellisesti sille, joka osaa etsiä. Kun vastassa on niin epämääräinen ja monihaaraainen verkosto kuin Wagner, avointen lähteiden tiedonhaku on yksi parhaista tavoista edetä. Ja vaikka haaste oli huomattava, sitä ovat tuloksetkin.

Kirjan ansiosta voin nyt yrittää vastata kysymykseen, jonka alussa esitin: mikä Wagner oikein on? Kun muutama vuosi sitten – siis ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan – otin Wagnerin puheeksi Afrikan yhteydessä, puhekumppanit vertasivat sitä usein amerikkalaiseen Blackwateriin, tai sitten esiin nousi Bob Denardin nimi. Viittaus palkkasotilas Bob Denardiin on osuva: mies jätti Afrikan mantereelle painajaismaisen muistijäljen, ja hän on osaltaan syyppää ranskankielisten maiden Ranskan-vastaisuuteen, joka on yleistä yhä vuosikymmeniä hänen kuolemansa jälkeen. Bob Denard miehineen oli mukana Ranskan tiedustelupalvelun SDECE:n taistelusiivessä ja toimeenpani presidentti De Gaullen nimittämän pelätyn ”herra Afrikan” eli Jacques Foccartin käskyjä. Guineassa Foccart usutti Denardin sotakoirat Ahmed Sekou Tourén hallinnon kimppuun sen jälkeen, kun Touré oli vuonna 1958 sanonut De Gaullelle ”ei”. 1960-luvulla Denard oli mukana kaikissa ranskankielisen Afrikan juonitteluisissa aina Kongon eteläosista Biafraan, ja Komoreilla hän jopa kaappasi vallan! Bob Denardia ja hänen taustaryhmiään on mahdotonta puolustaa, ja historia on tuominnut heidät, mutta vaikka heidän henkilöimänsä menneisyys muistetaan ja nämä ”valkoiset palkkasoturit” elävät yhä legendoissa, he eivät enää kuulu kovia kokeneen maanosan nykyisyyteen eivätkä tulevaisuuteen.

Vuonna 1989 kylmä sota päättyi, ja viholliset ja toimintatavat muuttuivat. YK kielsi kansainvälisellä sopimuksella palkkasotilaiden värväyksen, käytön, rahoittamisen ja koulutuksen.

”Vuonna 1989 voimaan tullut sopimus oli ensimmäinen, jossa palkkasotilastoiminnasta tehtiin kansainvälisessä oikeudessa maailmanlaajuisesti rangaistavaa”, toteaa Bob Denardia² käsittelevän kirjan tekijä. Koska palkkasotilastoiminta oli nyt kriminalisoitu, oli alettava puhua ”yksityisistä sotilasalan yrityksistä”, joita syntyi nopeasti eri puolille maailmaa. Osalle ulkoistettiin oikeita turvallisuustehtäviä, osa taas pysyi entisenlaisena palkka-armeijana mutta uudessa helpommin hyväksyttävässä ja nuhteettomammassa asussa.

Blackwater oli osa tätä uutta aaltoa. ”Blackwater, maailman vahvin yksityisarmeija”, amerikkalainen toimittaja Jeremy Scahill kirjoitti vuonna 2008 ilmestyneessä kirjassaan³. Nyt puhuttiin siis 23 000 miehen vahvuisesta armeijasta, jolla oli oma tiedustelupalvelu ja omat miehistönkuljetuslentokoneet ja joka solmi vuosittain yli miljardilla dollarilla sopimuksia Yhdysvaltain hallituksen kanssa. Blackwater soti Yhdysvaltain armeijan rinnalla Afganistanissa ja Irakissa. Blackwaterin perustajalla Erik Princellä oli läheiset välit George W. Bushiin ja Donald Rumsfeldiin, jotka vuonna 2003 päättivät Irakin sodan aloittamisesta. Blackwaterin maine alkoi tahriintua Irakissa, missä sen miehiä jäi ensin Fallujahissa kapinallisten väijytykseen, ja myöhemmin sen palkkasotilaat syyllistyivät seitsemäntoista siviilin hengen vaatineeseen Nisourin aukion verilöylyyn. Yhdysvaltain hallinto suojeli Blackwateria, mutta mainehaitta oli valtava.

Tämä historiakatsaus auttaa ymmärtämään, mitä yhtäläisyyksiä Jevgeni Prigožinin johtamalla Wagner-ryhmällä on tiettyihin

² Walter Bruyère-Ostells, *Dans l'ombre de Bob Denard. Les mercenaires français de 1960 à 1989*, Nouveau Monde Éditions, 2014.

³ Jeremy Scahill, *Blackwater. The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army*, Serpent's Tail, 2008.

PRIGOŽININ SALAISET OPERAATIOT JA GLOBAALI UHKA

Ainutlaatuinen syväskellus Wagner-ryhmän synkkään maailmaan. Kirja tarjoaa harvinaisen tilaisuuden ymmärtää tämän palkka-armeijan ideologiaa, toimintatapoja ja vaikutusta.

Kansainvälinen toimittajien, kyberturvallisuusanalyytikoiden, lakimiesten ja tutkijoiden kollektiivi *All Eyes on Wagner* on vuosia seurannut Wagner-ryhmän toimintaa ympäri maailmaa – myös Jevgeni Prigožinin kuoleman jälkeen elokuussa 2023. He ovat analysoineet Wagnerin toimintaa muun muassa Afrikassa, Lähi-idässä, Ukrainassa ja Etelä-Amerikassa.

Kirja kertoo, miten Wagner sai alkunsa, miten miljardiomaisuus on karttunut ja miten laajaa liiketoimintaa Prigožin on pyörittänyt. Kirjasta selviää myös, miten raakaa ja häikäilemätöntä toiminta on ollut erityisesti Afrikassa.

Tuloksena on ainutlaatuisen tarkka kertomus Venäjän vaikutusvallan laajentumisesta. Teos paljastaa vastaansanomattomasti Wagnerin ja Jevgeni Prigožinin toimintaperiaatteet sekä suhteen Venäjän valtioon ja erityisesti Vladimir Putiniin.

Wagnerin perilliset ovat yhä suuri uhka maailman vakaudelle. Esipuheen on kirjoittanut Toimittajat ilman rajoja -järjestön puheenjohtaja Pierre Haski.

Lou Osborn on freelance-tutkija brittiläisessä kansalaisjärjestössä *Center for Information Resilience*. **Dimitri Zufferey** on tutkiva toimittaja sveitsiläisessä *Temps présent* -lehdessä. Molemmat ovat jäseniä *All Eyes on Wagner* -kollektiivissa.

KL 39.1 | Kansi: Justine Florio / Taittopalvelu Yliveto Oy

www.minervakustannus.fi

ISBN 978-952-410-181-3

